

**CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE I UTRUDNIAJĄCE SKUTECZNĄ
POMOC**

**OSOBOM DOTKNIĘTYM PRZEMOCĄ W RODZINIE
W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM**

Raport za 2020 r.

opracowany na podstawie wyników ankiety przeprowadzonej
przez Wydział Polityki Społecznej
Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie

Zatwierdzam

Z up. WOJEWODY
WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO
Joanna Nastraj
ZASTĘPCA DYREKTORA
Wydziału Polityki Społecznej

Olsztyn, 2020 rok

Spis treści

WSTĘP	3
1. CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE SKUTECZNEJ POMOCY OSOBOM DOTKNIĘTYM PRZEMOCĄ W RODZINIE.....	4-6
2. CZYNNIKI UTRUDNIAJĄCE SKUTECZNĄ POMOC OSOBOM DOTKNIĘTYM PRZEMOCĄ W RODZINIE.....	6-8
3. WNIOSKI.....	8-9
4. REKOMENDACJE.....	9-11
Spis wykresów.....	12
Słownik skrótów.....	12

WSTĘP

Zadanie 2.4.1 zapisane w „Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020” (Monitor Polski z 2014 r. poz. 445), realizowane w oparciu o ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2020 r., poz. 218 t.j.) oraz Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. Nr 209, poz. 1245) nakłada na wojewodę obowiązek badania skuteczności pomocy udzielanej osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, w tym opracowania raportów i analiz czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc tym osobom.

W związku z powyższym 21 maja 2020 r. za pośrednictwem Centralnej Aplikacji Statystycznej przekazano wszystkim ośrodkom pomocy społecznej i powiatowym centrom pomocy rodzinie z terenu województwa warmińsko-mazurskiego (135 jednostek) ankietę pn. „Czynniki sprzyjające i utrudniające udzielanie skutecznej pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie w województwie warmińsko-mazurskim w 2020 roku”. Dobór respondentów do badania wynikał z faktu, że ośrodki pomocy społecznej są realizatorami procedury „Niebieskie Karty”, w ramach której m.in. udzielają pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, a powiatowe centra pomocy rodzinie m.in. prowadzą programy korekcyjno-edukacyjne dla sprawców przemocy w rodzinie.

Pytania do ankiety zostały przygotowane w oparciu o wyniki badania przeprowadzonego w 2019 roku. Ankieta składała się z 2 części. Czynniki ujęte w badaniu pochodziły z badań przeprowadzonych w latach ubiegłych i były najczęściej wskazywanymi przez respondentów. W pierwszej części badania wskazano 7 czynników sprzyjających skutecznej pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie i poproszono respondentów o przyznanie wartości 1 wyłącznie dla jednego czynnika, który ich zdaniem najbardziej sprzyja udzielaniu skutecznej pomocy. W drugiej części badania wskazano 7 czynników utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie i poproszono respondentów o przyznanie wartości 1 wyłącznie dla jednego czynnika, który ich zdaniem najbardziej utrudnia udzielanie skutecznej pomocy.

Do 10 czerwca 2020 r. Wydział Polityki Społecznej otrzymał w Centralnej Aplikacji Statystycznej odpowiedzi od wszystkich 135 jednostek do których skierowano badanie.

Niniejszy raport został opracowany na podstawie analizy otrzymanych danych.

1. CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE SKUTECZNEJ POMOCY OSOBOM DOTKNIĘTYM PRZEMOCĄ W RODZINIE

W ankiecie wskazano do wyboru 7 czynników sprzyjających skutecznej pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie i poproszono respondentów o przyznanie wartości 1 rzeczywistemu czynnikowi, który najbardziej sprzyja udzielaniu skutecznej pomocy. Wskazane czynniki to:

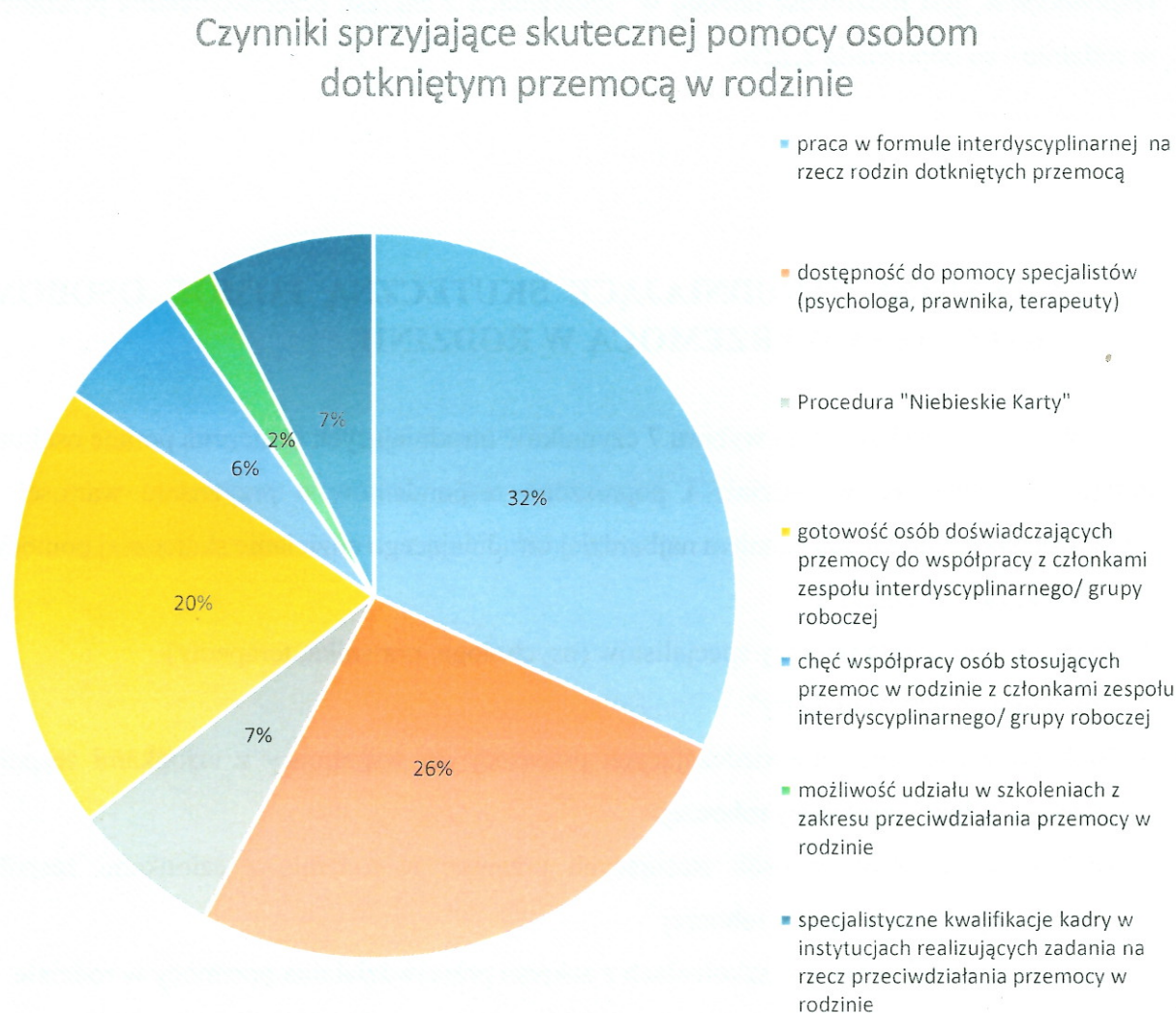
1. Praca w formule interdyscyplinarnej na rzecz rodzin dotkniętych przemocą.
2. Dostępność do pomocy specjalistów (psychologa, prawnika, terapeuty).
3. Procedura „Niebieskie Karty”.
4. Gotowość osób doświadczających przemocy do współpracy z członkami zespołu interdyscyplinarnego/ grupy roboczej.
5. Chęć współpracy osób stosujących przemoc w rodzinie z członkami zespołu interdyscyplinarnego/ grupy roboczej.
6. Możliwość udziału w szkoleniach z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
7. Specjalistyczne kwalifikacje kadry w instytucjach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

W efekcie przyznanych przez respondentów punktów otrzymano gradację czynników występujących na terenie województwa, według ich wartości dla procesu, od najbardziej znaczącego do najmniej wpływającego na skuteczność świadczonej pomocy.

Zestawienie czynników, według przyznanych przez przedstawicieli ośrodków pomocy społecznej punktów wartościowych, przedstawia się następująco:

1. Praca w formule interdyscyplinarnej na rzecz rodzin dotkniętych przemocą - 43.
2. Dostępność do pomocy specjalistów (psychologa, prawnika, terapeuty) - 35.
3. Gotowość osób doświadczających przemocy do współpracy z członkami zespołu interdyscyplinarnego/grupy roboczej - 27.
4. Specjalistyczne kwalifikacje kadry w instytucjach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie – 10.
5. Procedura „Niebieskie Karty” - 9.
6. Chęć współpracy osób stosujących przemoc w rodzinie z członkami zespołu interdyscyplinarnego/grupy roboczej - 8.
7. Możliwość udziału w szkoleniach z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie - 3.

Wykres nr 1. Czynniki sprzyjające skutecznej pomocy w układzie procentowym

Źródło: Opracowanie własne

Na podstawie analizy odpowiedzi udzielonych przez respondentów wynika jednoznacznie, że w ich opinii największy wpływ na skuteczność udzielanej pomocy ma praca w formule interdyscyplinarnej na rzecz rodzin dotkniętych przemocą. Ww. czynnikowi przyznano najwyższą wartość, bo aż 43, co odpowiada 31,85%. Niższe wartości przyznano pozostałym czynnikom, co oznacza, że w opinii respondentów mają one mniejszy wpływ na efektywność udzielanej pomocy. W kolejności są to: dostępność do pomocy specjalistów, tj. psychologa, prawnika, terapeuty, gotowość osób doświadczających przemocy do współpracy z członkami zespołu interdyscyplinarnego/grupy roboczej, specjalistyczne kwalifikacje kadry w instytucjach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie - w ujęciu procentowym te czynniki otrzymały 25,93%, 20% i 7,41 %, następnie: procedura „Niebieskie Karty” oraz chęć współpracy osób stosujących przemoc w rodzinie z członkami zespołu

interdyscyplinarnego/grupy roboczej – 6,67% i 5,93%. Najmniej znaczącym w opinii respondentów, jest możliwość udziału w szkoleniach z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie - co odpowiada 2,22%.

2. CZYNNIKI UTRUDNIAJĄCE SKUTECZNĄ POMOC OSOBOM DOTKNIĘTYM PRZEMOCĄ W RODZINIE

W ankiecie wskazano do wyboru 7 czynników utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie i poproszono respondentów o przyznanie wartości 1 wyłącznie dla czynnika, ich zdaniem najbardziej utrudniającego udzielanie skutecznej pomocy.

Wskazane czynniki to:

1. Brak dostępności do pomocy specjalistów (psychologa, prawnika, terapeuty).
2. Procedura „Niebieskie Karty”.
3. Brak gotowości osób doświadczających przemocy do współpracy z członkami zespołu interdyscyplinarnego/grupy roboczej.
4. Brak chęci współpracy osób stosujących przemoc w rodzinie z członkami zespołu interdyscyplinarnego/grupy roboczej.
5. Brak możliwości udziału w szkoleniach z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
6. Niewystarczające zasoby kadrowe w instytucjach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
7. Brak finansowania działań prowadzonych w ramach zespołu interdyscyplinarnego/grup roboczych.

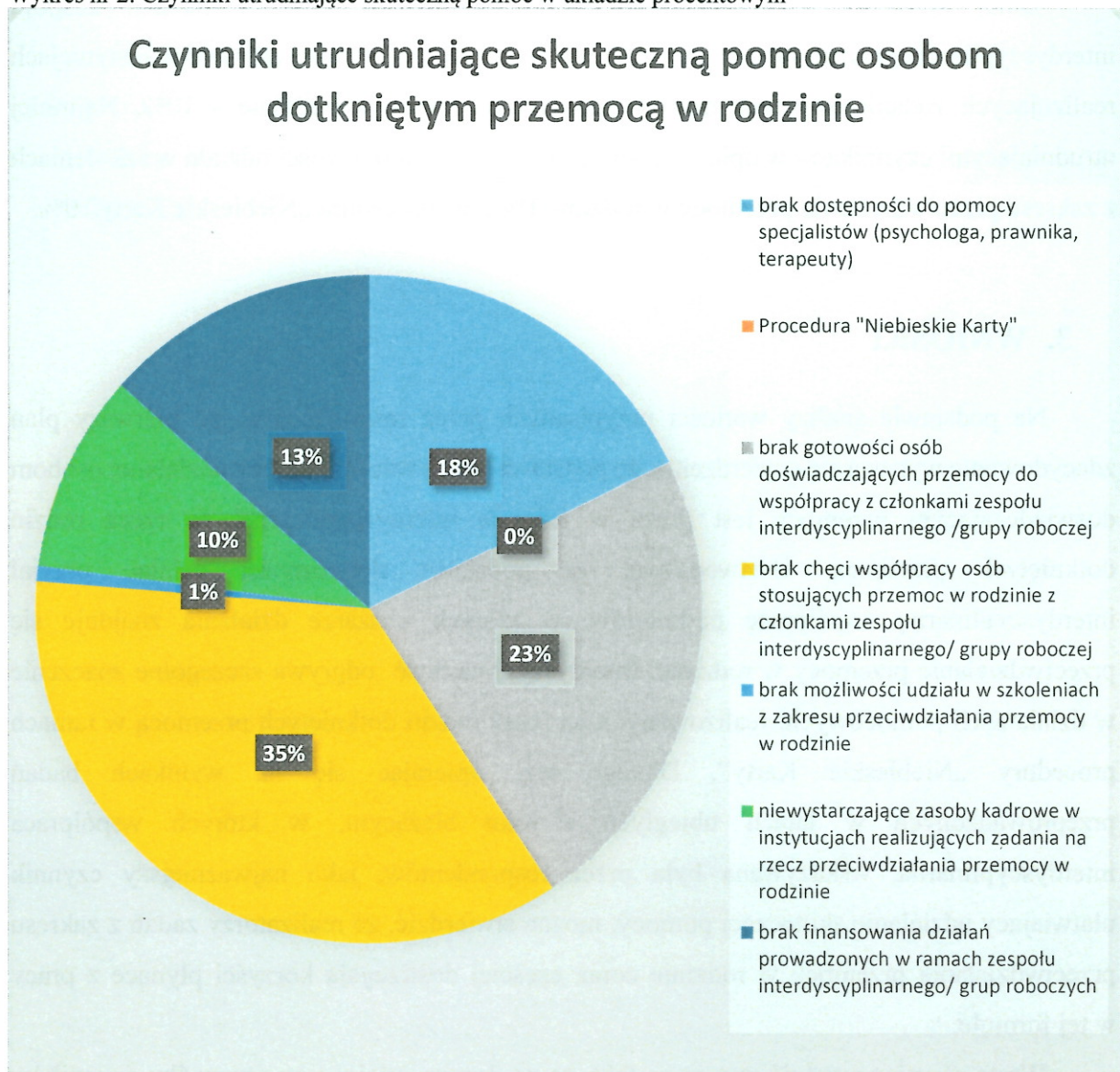
W efekcie przyznanych przez respondentów punktów uzyskano gradację czynników występujących na terenie województwa według ich wpływu na proces, od najbardziej do najmniej utrudniającego udzielanie skutecznej pomocy.

Zestawienie czynników, według przyznanych przez przedstawicieli ośrodków pomocy społecznej wartości punktowych, przedstawia się następująco:

1. Brak chęci współpracy osób stosujących przemoc w rodzinie z członkami zespołu interdyscyplinarnego/grupy roboczej - 48.
2. Brak gotowości osób doświadczających przemocy do współpracy z członkami zespołu interdyscyplinarnego/grupy roboczej - 31.
3. Brak dostępności do pomocy specjalistów (psychologa, prawnika, terapeuty) - 24.

4. Brak finansowania działań prowadzonych w ramach zespołu interdyscyplinarnego/grup roboczych - 18.
5. Niewystarczające zasoby kadrowe w instytucjach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie - 13.
6. Brak możliwości udziału w szkoleniach z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie - 1.
7. Procedura „Niebieskie Karty” - 0.

Wykres nr 2. Czynniki utrudniające skuteczną pomoc w układzie procentowym

Źródło: Opracowanie własne

Na podstawie analizy odpowiedzi udzielonych przez respondentów wynika, że czynnikiem najbardziej utrudniającym skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie jest brak chęci współpracy osób stosujących przemoc w rodzinie z członkami zespołu interdyscyplinarnego/ grupy roboczej - 36%. Niższe wartości przyznano pozostałym czynnikom, co oznacza, że w opinii respondentów mają one mniejszy wpływ na utrudnienie udzielanej pomocy. Są to: brak gotowości osób doświadczających przemocy do współpracy z członkami zespołu interdyscyplinarnego/grupy roboczej - 23% oraz brak dostępności do pomocy specjalistów (psychologa, prawnika, terapeuty) - 18%.

Dalej kolejno: brak finansowania działań prowadzonych w ramach zespołu interdyscyplinarnego/grup roboczych – 13% niewystarczające zasoby kadrowe w instytucjach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie - 10%. Najmniej utrudniającymi czynnikami w opinii respondentów są: brak możliwości udziału w szkoleniach z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie 1% oraz procedura „Niebieskie Karty” 0%.

3. WNIOSKI

Na podstawie analizy wartości przypisanych przez respondentów, na pierwszy plan zdecydowanie wysuwa się stwierdzenie, że podstawą efektywności pomocy udzielanej osobom doświadczającym przemocy jest praca w formule interdyscyplinarnej na rzecz rodzin dotkniętych przemocą. Ustawodawca, za podstawę skuteczności działań przyjął interdyscyplinarną współpracę podmiotów, w których obszarze działania znajduje się przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Interdyscyplinarność odgrywa szczególne znaczenie w działaniach pomocowych, realizowanych na rzecz rodzin dotkniętych przemocą w ramach procedury „Niebieskie Karty”. Dlatego też, opierając się na wynikach badań przeprowadzonych w latach ubiegłych i roku bieżącym, w których współpraca interdyscyplinarna, wskazywana była przez respondentów, jako najważniejszy czynnik ułatwiający udzielanie skutecznej pomocy, można stwierdzić, że realizatorzy zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie coraz częściej dostrzegają korzyści płynące z pracy w tej formule.

Warto również zwrócić uwagę na fakt, że na drugim miejscu, w przypadku czynników sprzyjających skutecznej pomocy osobom dotkniętym przemocą, jest dostępność do pomocy specjalistów, tj. psychologa, prawnika, terapeuty.

Kolejnym, istotnym elementem sprzyjającym efektywnej pracy na rzecz osób dotkniętych przemocą w rodzinie jest to, aby świadczyły ją osoby kompetentne, posiadające specjalistyczne kwalifikacje.

Z analizy danych wynika natomiast, że skuteczną pomoc najbardziej utrudnia brak chęci współpracy z członkami zespołu interdyscyplinarnego czy grupy roboczej, osób stosujących przemoc w rodzinie, a także osób doświadczających przemocy. Należy zwrócić uwagę, chęć współpracy osób stosujących przemoc w rodzinie z członkami zespołu interdyscyplinarnego/grupy została wymieniona zarówno w czynnikach sprzyjających skutecznej pomocy, jak i ją utrudniających i otrzymała krańcowo różne wartości. Jako czynnik utrudniający otrzymała najwyższą wartość i znalazła się na pierwszym miejscu, natomiast jako czynnik sprzyjający została najniżej zwartościowana i znalazła się na ostatnim miejscu, czyli jako czynnik najmniej sprzyjający z wymienionych.

Należy również zaznaczyć, że według respondentów istotnymi czynnikami utrudniającymi skuteczną pomoc są: brak finansowania działań w ramach zespołu interdyscyplinarnego czy grup roboczych, a także niewystarczające zasoby kadrowe w instytucjach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. O ile w pierwszym wypadku, zapis ustawowy jednoznacznie wskazuje, że członkowie zespołu interdyscyplinarnego oraz grup roboczych wykonują zadania w ramach obowiązków służbowych i zawodowych, o tyle problem związany z niewystarczającymi zasobami kadrowymi w poszczególnych instytucjach, który może powodować przeciążenie obowiązkami czy przerzucanie odpowiedzialności za realizację działań na inne osoby czy podmioty, leży w gestii organizatorów zadań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie na poziomie gminy.

4. REKOMENDACJE

Wnioski wypracowane w oparciu o zrealizowane badanie ankietowe w 2020 roku oraz latach poprzednich, sprawowany nadzór nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz wyniki kontroli przeprowadzonych w jednostkach samorządu terytorialnego, stały się podstawą do wypracowania rekomendacji, które potwierdzają się w corocznych badaniach. Są to:

1. Działania podejmowane na rzecz osób dotkniętych przemocą należy prowadzić interdyscyplinarnie. W związku z tym skład grup roboczych, tworzonych do realizacji

procedury „Niebieskie Karty” musi być adekwatny do potrzeb i problemów rodzin dotkniętych przemocą. W skład grup roboczych należy bezwzględnie powoływać przedstawicieli wszystkich podmiotów niezbędnych do objęcia rodzin kompleksowym i wieloaspektowym wsparciem. Konieczny jest udział przedstawiciela oświaty, w osobie pedagoga lub nauczyciela, w sytuacji, gdy w rodzinie dotkniętej przemocą są dzieci w wieku szkolnym. Należy zapewnić udział przedstawiciela ochrony zdrowia, nie tylko w sytuacji, gdy w rodzinie jest problem zdrowotny, ale także w sytuacji, gdy w rodzinie są małe dzieci, nie objęte systemem oświaty lub osoby w podeszłym wieku. Obowiązkowy jest udział kuratora sądowego w przypadku orzeczonego dozoru wobec sprawcy przemy. Niezbędny jest udział asystenta rodziny, w sytuacji, gdy obejmuje on pomocą rodzinę, w której prowadzona jest procedura „Niebieskie Karty”.

Interdyscyplinarność odnosi się nie tylko do właściwego składu grup roboczych, powinna mieć także odzwierciedlenie w działaniach pomocowych na rzecz rodzin. Dlatego wszyscy członkowie grup roboczych realizujący procedurę „Niebieskie Karty”, muszą mieć określone zadania, zgodnie z ich kompetencjami i możliwościami, które powinny być wskazane w indywidualnym planie pomocy rodzinie.

2. Efektywność działań pomocowych na rzecz osób dotkniętych przemocą w rodzinie zależy również od specjalistycznych kwalifikacji i kompetencji osób udzielających pomocy i wsparcia. Gruntowne wykształcenie, uprawniające do wykonywania danego zawodu, wiedza specjalistyczna oraz praktyka, to elementy niezbędne do realizacji zadań w obszarze przeciwdziałania przemy w rodzinie. Dlatego też, należy dbać o rozwój zawodowy realizatorów ww. zadań. Systematyczne podnoszenie kwalifikacji poprzez udział w różnych formach kształcenia, służy zarówno realizatorom zadań, jak i osobom dotkniętym przemocą, na rzecz których ww. działają. Tematyka szkoleń powinna również uwzględniać zagadnienia dotyczące motywowania ww. osób do współpracy z realizatorami procedury „Niebieskie Karty”, a także do podejmowania działań ukierunkowanych na zmianę.
3. Niezbędne jest zapewnienie w każdej gminie dostępności do poradnictwa specjalistycznego. Wskazane jest, aby osoby dotknięte przemocą miały możliwość skorzystania w swojej gminie z pomocy nie tylko pracownika socjalnego, ale również psychologa, prawnika, terapeuty czy pedagoga. Dlatego też, uzasadnione jest funkcjonowanie w każdej gminie punktu konsultacyjnego oferującego podstawową pomoc psychologiczną, prawną i terapeutyczną. Działalność punktów konsultacyjnych udzielających pomocy w związku z problemem alkoholowym współwystępującym łącznie z problemem przemy w rodzinie,

mogłoby być finansowane np. ze środków pochodzących z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych.

4. Organizując pracę na rzecz osób i rodzin dotkniętych przemocą, należy przy podziale zadań wśród pracowników, mieć na uwadze ich faktyczne obciążenie obowiązkami na danym stanowisku pracy. Szczególnie należy wziąć pod uwagę ilość zadań realizowanych przez przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego oraz pracowników socjalnych, pracujących w ramach grup roboczych i jednocześnie zapewniających obsługę organizacyjno-techniczną zespołu interdyscyplinarnego.

Spis wykresów:

Wykres 1. Czynniki sprzyjające skutecznej pomocy w układzie procentowym5

Wykres 2. Czynniki utrudniające skuteczną pomoc w układzie procentowym7

Spis skrótów:

ZI – zespół interdyscyplinarny

GR – grupa robocza

ppwr – przeciwdziałanie przemocy w rodzinie